ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๕๖

---

๑. คำต่อไปนี้ คือ อภิทฺฒเรถ, ปุญฺณํ, สํคโห, จิรพฺปวาสึ, อทฺโฒ ประกอบสังโยคถูกหรือผิด ถ้าผิดจงแก้ไขให้ถูก และบอกด้วยว่าถูกหรือผิดเพราะอะไร ฯ

๒. อาเทสสนธิกิริโยปกรณ์ ในสนธิทั้ง ๓ อย่าง มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ คำว่า สเจ + อยํ, อยุตฺตํ + เต, ปูรติ + เอว เมื่อประกอบสนธิแล้ว ได้รูปเป็นอย่างไร ฯ

๓. อุปสัค กับ นิบาต มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ เพราะเหตุไร จึงเรียกว่าอัพยยศัพท์ ฯ

๔. กิริยาอาขยาต และกิริยากิตก์ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ จงแจก พุธฺ ธาตุ (ในความตรัสรู้) ด้วยวิภัตติหมวดปัญจมี เฉพาะปรัสสบท มาดู ฯ

๕. ศัพท์ต่อไปนี้ คือ นิสฺสาย, อารทฺโธ, สาลิกฺเขตฺตปาลิกา (อิตฺถี), ปมาโท, ภิกฺขาจารํ (ฐานํ) ลงปัจจัยอะไร ฯ เฉพาะที่เป็นนามกิตก์ จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ

๖. สมาสอะไรบ้าง นิยมบทปลงเป็นนปุงสกลิงค์ เอกวจนะอย่างเดียว ฯ จะทราบได้อย่างไรว่า เป็นสมาสไหน ฯ อกุสลกมฺมกรณํ เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ

๗. ตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ชานปทา (ภิกฺขู), พลวา (ปุริโส), เวสารชฺชํ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั้วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. คำต่อไปนี้ คือ **อภิทฺถเรถ** ประกอบสังโยคผิด เพราะพยัญชนะที่ ๓ ใน ต วรรค คือ ท จะซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๒ ไม่ได้ เพราะไม่เป็นไปตามหลักการซ้อนพยัญชนะสังโยคที่ว่า พยัญชนะวรรคทั้งหลาย พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้ ประกอบสังโยคถูกแก้เป็น **อภิตฺถเรถ** เพราะพยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้

ปุญฺณํ ประกอบสังโยคผิด เพราะพยัญชนะที่ ๕ ใน **จ** วรรค คือ **ญ** จะซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๕ ใน **ฏ** วรรคไม่ได้ เพราะต่างวรรคกัน ไม่เป็นไปตามหลักการซ้อนพยัญชนะสังโยคที่ว่า พยัญชนะที่ ๕ สุดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ทั้ง ๕ ตัว ยกเว้นเสียแต่ ง ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว มิได้มีสำเนียงภาษาบาลี ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ ประกอบสังโยคถูกแก้เป็น **ปุณฺณํ** เพราะ **ณ** อยู่หลัง จึงต้องซ้อน **ณ** ได้ หรือแก้เป็น ปุญฺญํ เพราะ ญ เป็นตัวสังโยคตัวตามจึงต้องเป็น ญ

สํคโห ประกอบสังโยคผิด เพราะไม่แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรคในเมื่อมีพยัญชนะวรรคอยู่หลัง ประกอบสังโยคถูกแก้เป็น **สงฺคโห** เพราะ **ค** อยู่หลัง จึงต้องอาเทสนิคคหิตเป็น **ง**

จิรพฺปวาสึ ประกอบสังโยคผิด เพราะถ้าพยัญชนะวรรคอยู่หลัง ให้อาเทสนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรค ประกอบสังโยคถูกแก้เป็น **จิรมฺปวาสึ** เพราะ **ป** อยู่หลัง จึงต้องอาเทสนิคคหิตเป็น **ม** หรือแก้เป็น **จิรปฺปวาสึ** เพราะ **ป** เป็นพยัญชนะที่ ๑ ตัวสังโยคต้องเป็นพยัญชนะที่ ๑ คือ **ป** เท่านั้น

อทฺโฒ ประกอบสังโยคผิด เพราะพยัญชนะต่างวรรคซ้อนหน้ากันไม่ได้ ประกอบสังโยคถูกแก้เป็น **อฑฺโฒ** เพราะพยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้ ฯ

๒. อาเทสสนธิกิริโยปกรณ์ ในสนธิทั้ง ๓ อย่าง มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ อาเทสสระสนธิ หมายถึงการแปลงสระเป็นพยัญชนะ ตัวอย่าง เช่น ปฏิสณฺฐารวุตฺติ-อสฺส เป็น ปฏิสณฺฐารวุตฺยสฺส

อาเทสพยัญชนะสนธิ หมายถึงการแปลงพยัญชนะเป็นพยัญชนะ ตัวอย่างเช่น **อิติ - เอวํ** เป็น **อิจฺเจวํ**

ส่วนอาเทสนิคคหิตสนธิ หมายถึงการแปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะ ตัวอย่างเช่น **ธมฺมํ - จเร** เป็น **ธมฺมญฺจเร** ฯ

สเจ + อยํ เมื่อประกอบสนธิแล้วได้รูปเป็นอย่างนี้ คือ **สจายํ, สเจยํ, สเจอยํ**

อยุตฺตํ + เต เมื่อประกอบสนธิแล้วได้รูปเป็นอย่างนี้ คือ **อยุตฺตนฺเต, อยุตฺตํเต**

ปูรติ + เอว เมื่อประกอบสนธิแล้วได้รูปเป็นอย่างนี้ คือ ปูรติเยว, **ปูรเตว, ปูรติเอว, ปูรจฺเจว, ปูรติเรว** ฯ

๓. อุปสัค กับ นิบาต มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ อุปสัค สำหรับใช้นำหน้านามและกิริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านามมีอาการคล้ายคุณศัพท์ เมื่อนำหน้ากิริยา มีอาการคล้ายกิริยาวิเสสนะ

ส่วนนิบาตนั้น สำหรับใช้ลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง บอกอาลปนะ กาล เป็นต้น

เพราะเป็นศัพท์ที่จะแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่อย่างเดียว จึงเรียกว่า อัพยยศัพท์ ฯ

๔. กิริยาอาขยาต และกิริยากิตก์ ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ กริยาอาขยาต ประกอบด้วยเครื่องปรุง ๘ อย่าง คือ วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย

ส่วนกิริยากิตก์ ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ วิภัตติ วจนะ กาล ธาตุ วาจก ปัจจัย เหมือนอาขยาต ต่างแต่ไม่มีบทและบุรุษเท่านั้น ฯ

แจก **พุธฺ** ธาตุ (ในความตรัสรู้) ด้วยวิภัตติหมวดปัญจมี เฉพาะปรัสสบท ดังนี้

ปุริส.	เอก.	พหุ.
ป.	พุชฺฌตุ	พุชฺฌนฺตุ
ม.	พุชฺฌ, พุชฺฌาหิ	พุชฺฌถ
อุ.	พุชฺฌามิ	พุชฺฌาม

๕. ศัพท์ต่อไปนี้ คือ **นิสฺสาย** ลงตูนาทิปัจจัย

อารทฺโธ ลง ต ปัจจัย

สาลิกฺเขตฺตปาลิกา (อิตฺถี) ลง ณฺวุ ปัจจัย วิ. สาลิกฺเขตฺตํ ปาเลตีติ สาลิกฺเขตฺตปาลิกา (อิตฺถี)

ปมาโท ลง ณ ปัจจัย วิ. ปมชฺชนํ ปมาโท หรือ วิ. ปมชฺชติ เตนาติ ปมาโท

ภิกฺขาจารํ (ธานํ) ลง ณ ปัจจัย วิ. ภิกฺขาย จรนฺติ เอตฺถาติ ภิกฺขาจารํ (ธานํ) ฯ

๖. สมาสที่นิยมบทปลงเป็นนปุงสกลิงค์ เอกวจนะอย่างเดียว มี ๓ คือ สมาหารทิคุสมาส ๑ สมาหารทวันทวสมาส ๑ อัพยยีภาวสมาส ๑ จะทราบได้อย่างนี้ คือ

สมาหารทิคุสมาส นิยมสังขยาเป็นบทหน้า บทหลังเป็นประธาน ตัวอย่างเช่น ปญฺจ อินฺทฺริยานิ ปญฺจินฺทฺริยํ อินทรีย์ ๕

สมาหารทวันทวสมาส นิยมนามนามตั้งแต่ ๒ บทขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกันและเป็นบทประธานทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น **สมโถ จ วิปสฺสนา จ สมถวิปสฺสนํ** สมถะด้วย วิปัสสนาด้วย ชื่อสมถะและวิปสฺสนา

ส่วนอัพยยีภาวสมาส นิยมอุปสัคหรือนิบาตเป็นบทหน้า และใช้เป็นบทประธานแห่งบทหลัง ตัวอย่างเช่น **นครสฺส สมีปํ อุปนครํ** ที่ใกล้เคียงแห่งเมือง ชื่อใกล้เมือง ฯ

อกุสลกมฺมกรณํ เป็นฉัฏฐีตัปปุริสสมาส มี นบุพพบท กัมมธารยสมาส วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส เป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

น.บุพ.กัม.วิ. น กุสลํ อกุสลํ

วิ.บุพ.กัม.วิ. อกุสลํ กมฺมํ อกุสลกมฺมํ หรือ วิ. อกุสลญฺจ ตํ กมฺมญฺจาติ อกุสลกมฺมํ

ฉ.ตัป.วิ. อกุสลกมฺมสฺส กรณํ อกุสลกมฺมกรณํ ฯ

๗. ตทัสสัตถิตัทธิ มีปัจจัย ๙ ตัว ฯ คือ **วี, ส, สี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ** ฯ

ชานปทา (ภิกฺขู) ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตัทธิต ฯ วิเคราะห์ว่า ชนปเท วสนฺตีติ ชานปทา (ภิกฺขู) ฯ

พลวา (ปุริโส) ลง วนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ วิเคราะห์ว่า พลํ อสฺส อตฺถีติ พลวา (ปุริโส) ฯ

เวสารชฺชํ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต ฯ วิเคราะห์ว่า วิสารทสฺส ภาโว เวสารชฺชํ ฯ

ปัญหา ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖

๑. พยัญชนะในภาษาบาลี ต่างจากสระอย่างไรบ้าง ฯ พยัญชนะไหนประกอบกับสระได้ทั่วไป ฯ และพยัญชนะไหนประกอบได้ไม่ทั่วไป ฯ

๒. สัญโญโค ในพยัญชนะสนธิ มีวิธีซ้อนอย่างไรบ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ฯ อุภยมฺเปตสฺส เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. คุณนามชั้นวิเสส มีลักษณะอย่างไร ฯ

ข. ภควติ มีวิธีทำตัวอย่างไร ฯ

ค. ราชคหํ เป็นนามนามชนิดไหน ฯ

ฆ. เอกสังขยา กับ เอกสัพพนาม ต่างกันอย่างไร ฯ

ง. ทา, ธ ปัจจัย เป็นเครื่องหมายวิภัตติอะไร ฯ

๔. จงแก้คำที่เห็นว่าผิดในประโยคต่อไปนี้ ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์

ก. ภิกฺขุโน สหสฺสํ ธมฺมสภายํ สนฺนิปตึสุ ฯ

ข. เถโร ปุนปฺปุนํ ปุจฺฉิยนฺโต ตุณฺหี อเหสุํ ฯ

ค. สีลวา กุมาริกา อตฺตโน นาถํ ลพฺภติ ฯ

ฆ. มยํ วิสตีนํ ภิกฺขูนํ ภิกฺขํ ทสฺสามิ ฯ

ง. เทวทตฺโต สงฺฆํ ภิชฺชิสฺสติ ฯ

๕. โพธิ ในคำว่า โพธิสตฺโต, โพธิญาณตฺถาย, โพธิรุกฺขมูเล คำไหนเป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. ในกัมมธารยสมาสนั้น วิเสสนบุพพบท กับ วิเสสนุตตรบท ต่างกันอย่างไร ฯ จตุราสีติโยชนสหสฺสํ เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ

๗. ณิก ปัจจัย มีในตัทธิตไหนบ้าง ฯ และใช้ต่างกันอย่างไร ฯ อาโรคฺยํ, อาพาธิโก (ปุริโส), ปณฺณรสมํ (ทินํ) ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะในภาษาบาลี ต่างจากสระอย่างนี้ คือ พยัญชนะออกเสียงไม่ได้ตามลำพังเหมือนสระ ต้องอาศัยสระ จึงจะออกเสียงได้ ฯ

พยัญชนะที่ประกอบกับสระได้ทั่วไป คือ ก ข ค ฆ ง, จ ฉ ช ฌ ญ, ฏ ฐ ฑ ฒ ณ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห ฬ ฯ

พยัญชนะที่ประกอบกับสระได้ไม่ทั่วไป คือ อํ ประกอบได้เฉพาะสระที่เป็นรัสสะเท่านั้น คือ ต้องไปตามหลังสระ **อ อิ อุ** เสมอ เช่น **อหํ เสตุํ อกาสึ** ฯ

๒. สัญโญโค ในพยัญชนะสนธิ มีวิธีซ้อนอย่างนี้ คือ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่างหนึ่ง ตัวอย่าง เช่น อิธ-ปโมทติ เป็น อิธปฺปโมทติ เป็นต้น

ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่างหนึ่ง คือ พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้ พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้

พยัญชนะที่ ๕ ซ้อนหน้าพยัญชนะทุกตัวในวรรคของตนได้ เว้นพยัญชนะ คือ **ง** ซึ่งเป็นตัวสะกด ซ้อนพยัญชนะทั้ง ๔ ในวรรคของตนได้ แต่ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ ตัวอย่าง เช่น **จตฺตาริ-ฐานานิ** เป็น **จตฺตาริฏฺฐานานิ** เป็นต้น ฯ

อุภยมฺเปตสฺส เป็นอาเทสนิคคหิตสนธิ และโลปสระสนธิ ฯ ตัดเป็น **อุภยํ – ปิ – เอตสฺส**

ระหว่าง **อุภยํ – ปิ** พยัญชนะวรรคอยู่ข้างหลัง มีนิคคหิตอยู่ข้างหน้า ให้แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรคได้ แปลงนิคคหิตที่ **อุภยํ** เป็น **ม** ต่อเป็น **อุภยมฺปิ**

ระหว่าง **อุภยมฺปิ – เอตสฺส** สระหน้าและสระหลังไม่มีพยัญชนะอื่นคั่นในระหว่าง ลบสระหน้า คือ **อิ** ที่ อุภยมฺปิ ต่อเป็น **อุภยมฺเปตสฺส** ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้ คือ

ก. คุณนามชั้นวิเสส มีลักษณะอย่างนี้ คือ เป็นคุณนามที่แสดงความดี หรือความชั่วมากหรือน้อยกว่าปกติ เหมือนคำว่า ปณฺฑิตตโร เป็นบัณฑิตกว่า ปาปตโร เป็นบาปกว่า ใช้ ตร อิย อิยิสฺสก ปัจจัยในตัทธิตต่อท้ายคุณนามชั้นปกติบ้าง ใช้อุปสัค อติ (ยิ่ง) นำหน้าบ้าง ฯ

ข. ภควติ มีวิธีทำตัวอย่างนี้ คือ **ภควติ** ศัพท์เดิมเป็น **ภควนฺตุ** ลง **สฺมึ** สัตตมีวิภัตติ เอกวจนะ เอา **นฺตุ** กับ **สฺมึ** เป็น **ติ** สำเร็จรูปเป็น **ภควติ** ฯ

ค. **ราชคหํ** เป็นนามนามชนิดที่เป็นอสาธารณนาม ฯ

ฆ. เอกสังขยา กับ เอกสัพพนาม ต่างกันอย่างนี้ คือ เอกสังขยา เป็นได้แต่เอกวจนะอย่างเดียว ส่วนเอกสัพพนาม เป็นทวิวจนะ ฯ

ง. **ทา** ปัจจัย เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภัตติลงในกาล **ธ** ปัจจัยเป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภัตติ ฯ

๔. ได้แก้คำที่เห็นว่าผิดในประโยคต่อไปนี้ ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ดังนี้

ก. ภิกฺขูนํ สหสฺสํ ธมฺมสภายํ สนฺนิปติ ฯ

ข. เถโร ปุนปฺปุนํ ปุจฺฉิยมาโน ตุณฺหี อโหสิ ฯ

ค. สีลวตี กุมาริกา อตฺตโน นาถํ ลภติ ฯ

ฆ. มยํ วีสติยา ภิกฺขูนํ ภิกฺขํ ทสฺสาม หรือ อหํ วีสติยา ภิกฺขูนํ ภิกฺขํ ทสฺสามิ ฯ

ง. เทวทตฺโต สงฺฆํ ภินฺทิสฺสติ ฯ

๕. **โพธิ** ในคำว่า **โพธิสตฺโต** เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ วิเคราะห์ว่า **พุชฺฌิสฺสตีติ โพธิ (สตฺโต)** หรือ **พุชฺฌตีติ โพธิ (สตฺโต)**

โพธิ ในคำว่า **โพธิญาณตฺถาย** เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ วิเคราะห์ว่า **พุชฺฌติ เตนาติ โพธิ (ญาณํ)**

โพธิ ในคำว่า **โพธิรุกฺขมูเล** เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ วิเคราะห์ว่า **พุชฺฌติ เอตฺถาติ โพธิ (รุกฺโข)** ฯ

๖. ในกัมมธารยสมาสนั้น วิเสสนบุพพบท กับ วิเสสนุตตรบท ต่างกันอย่างนี้ คือ วิเสสนบุพพบท มีบทวิเสสนะอยู่ต้น บทประธานอยู่หลัง อุทาหรณ์ **มหนฺโต ปุริโส = มหาปุริโส** บุรุษใหญ่ ส่วน วิเสสนุตตรบท มีบทวิเสสนะอยู่หลัง บทประธานอยู่หน้า อุทาหรณ์ **สตฺโต วิเสโส = สตฺตวิเสโส** สัตว์วิเศษ ฯ

จตุราสีติโยชนสหสฺสํ เป็นสมาหารทิคุสมาส มีฉัฏฐีตัปปุริสสมาสเป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

ฉ.ตัป.วิ. โยชนานํ สหสฺสานิ โยชนสหสฺสานิ

ส.ทิคุ.วิ. จตุราสีติ โยชนสหสฺสานิ จตุราสีติโยชนสหสฺสํ ฯ

๗. **ณิก** ปัจจัย มีในโคตตตัทธิ และตรตยาทิตัทธิต ฯ ใช้ต่างกันอย่างนี้ คือ **ณิก** ปัจจัยในโคตตตัทธิตใช้แทนศัพท์ได้เฉพาะ “**อปจฺจ**” ศัพท์อย่างเดียว ส่วน **ณิก** ปัจจัยในตรตยาทิตัทธิตใช้แทนศัพท์ได้ทั่วไปไม่จำกัด ฯ

อาโรคฺยํ ลง **ณฺย** ปัจจัย ฯ ในภาวตัทธิต ฯ วิเคราะห์ว่า **อโรคสฺส ภาโว อาโรคฺยํ**

อาพาธิโก (ปุริโส) ลง **อิก** ปัจจัย ฯ ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ วิเคราะห์ว่า **อาพาโธ อสฺส อตฺถีติ อาพาธิโก (ปุริโส)** หรือลง **ณิก** ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต วิเคราะห์ว่า **อาพาเธน นิยุตฺโต อาพาธิโก (ปุริโส)**

ปณฺณรสมํ (ทินํ) ลง **ม** ปัจจัย ฯ ในปูรณตัทธิต ฯ วิเคราะห์ว่า **ปณฺณรสนฺนํ ปูรณํ ปณฺณรสมํ (ทินํ)** ฯ

พระเทพปริยัติมุนี เขมจารี วัดทองนพคุณ เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

๑. อักขระเช่นไร ชื่อว่า พยัญชนะ ฯ และคำว่า "พยัญชนะ" นั้น แปลว่าอย่างไร ฯ เฉพาะพยัญชนะอวรรคทั้ง ๘ ตัว แต่ละตัวเกิดในฐานใดบ้าง ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์ คืออะไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ นทานาหํ เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงประกอบสังขยาแทนตัวเลขที่แสดงไว้ ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์

ก. ๓ อุปฺปลานิ อุทเก ชาตานิ ฯ

ข. ๑๙ นาริโย นหานาย นทึ คตา ฯ

ค. ๒๓ กุมารานํ อาจริโย คามํ ปวิฏฺโฐ ฯ

ฆ. ๓๓ ชนานํ ลาโภ อุปฺปนฺโน ฯ

ง. ตสฺส (พุทฺธสฺส) ขีณาสวานํ ๑๐๐,๐๐๐ ปริวาโร ฯ

๔. ในอาขยาต จัดวาจกไว้เท่าไร ฯ วาจกไหนลงปัจจัยอะไร ฯ อวมญฺเญถ ในคำว่า "มาวมญฺเญถ ปุญฺญสฺส" ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ

๕. อนฺต และ มาน ปัจจัย ในกิริยากิตก์ ใช้เหมือนกันและต่างกันอย่างไร ฯ โลกานุกมฺปกา (พุทฺธา), อุปฺปาโท เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. สมาสว่าโดยชื่อ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อนิมิตฺโต (กาโล), อนฺตรามคฺคํ เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. โคตตตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปาสาณมยํ (วชิรํ), วีสติมํ(ทินํ), มชฺฌิมา (ปฏิปทา) ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักขระที่เหลือจากสระ ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อว่าพยัญชนะ ฯ และคำว่า "พยัญชนะ" นั้น แปลว่า ทำเนื้อความให้ปรากฏ ฯ เฉพาะพยัญชนะอวรรคทั้ง ๘ ตัว แต่ละตัวเกิดในฐานดังนี้ คือ

ย เกิดที่เพดาน เรียกว่า ตาลุโช

ร ฬ สองตัวนี้ เกิดที่ศีรษะก็ว่า ที่ปุ่มเหงือกก็ว่า เรียกว่า มุทฺธชา

ล ส สองตัวนี้ เกิดที่ฟัน เรียกว่า ทนฺตชา

ว เกิดใน ๒ ฐาน คือฟันและริมฝีปาก เรียกว่า ทนฺโตฏฺฐโช

ห เกิดในคอ เรียกว่า กณฺฐโช **ห** ที่ประกอบด้วยพยัญชนะ ๘ ตัว คือ ญ ณ น ม ย ล ว ฬ ท่านกล่าวว่าเกิดแต่อก ที่ไม่ได้ประกอบ เกิดในคอตามฐานเดิมของตน

นิคคหิต เกิดในจมูก เรียกว่า นาสิกฏฺฐานโช ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์ คือ วิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ ฯ มี ๘ อย่าง คือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสํ ทำให้สั้น ๑ สญฺโญโค ซ้อนตัว ๑ ฯ

นทานาหํ เป็นโลปสระสนธิ และทีฆสระสนธิ ตัดเป็น น - อิทานิ - อหํ

ระหว่าง น - อิทานิ สระ ๒ ตัว คือ สระหน้าและสระหลัง มีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหลัง คือ ลบ อิ ที่ อิทานิ ต่อเป็น นทานิ ระหว่าง นทานิ - อหํ สระทั้งสอง คือ สระหน้าและสระหลัง มีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหน้า คือ ลบ อิ ที่ นทานิ แล้วทีฆะสระหลัง คือ อ ที่ อหํ ต่อเป็น นทานาหํ ฯ

๓. ได้ประกอบสังขยาแทนตัวเลขที่แสดงไว้ ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ดังนี้

ก. **ตีณิ** อุปฺปลานิ อุทเก ชาตานิ ฯ

ข. **เอกูนวีสติ** หรือ **เอกูนวีสํ** หรือ **อูนวีสติ** หรือ **อูนวีสํ** นาริโย นฺหานาย นทึ คตา ฯ

ค. **เตวีสติยา** หรือ **เตวีสาย** กุมารานํ อาจริโย คามํ ปวิฏฺโจ ฯ

ฆ. **เตตฺตึสติยา** หรือ **เตตฺตึสาย** ชนานํ ลาโภ อุปฺปนฺโน ฯ

ง. ตสฺส (พุทฺธสฺส) ขีณาสวานํ **สตสหสฺสํ** ปริวาโร ฯ

๔. ในอาขยาตจัดวาจกไว้ ๕ วาจก คือ กัตตุวาจก กัมมวาจก ภาววาจก เหตุกัตตุวาจก เหตุกัมมวาจก ฯ แต่ละวาจกลงปัจจัยดังนี้ คือ

กัตตุวาจก ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ณุ นา ณา ณฺหา โอ เณ ณย

กัมมวาจก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคมหน้า ย ด้วย

ภาววาจก ลง ย ปัจจัย

เหตุกัตตุวาจก ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ ณย ณาเป ณาปย ตัวใดตัวหนึ่ง

เหตุกัมมวาจก ลงปัจจัย ๑๐ ตัวนั้นด้วย ลงเหตุปัจจัย คือ ณาเป ด้วย ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคมหน้า ย ด้วย ฯ

อวมญฺเณถ ประกอบด้วยเครื่องปรุงดังนี้ คือ อว บทหน้า มนฺ ธาตุ ลง ย ปัจจัย เอถ วิภัตติหมวดสัตตมี ปฐมบุรุษ เอกวจนะ แปลง ย กับที่สุดธาตุ คือ น เป็น ญฺญ สำเร็จเป็น อวมญฺเณถ ฯ

๕. อนฺต และ มาน ปัจจัยในกิริยากิตก์ ใช้เหมือนกันและต่างกันอย่างนี้ คือ

อนฺต และ มานะ ปัจจัยทั้งสองตัวนี้ บอกปัจจุบันนกาลเหมือนกัน

ส่วนที่ต่างกัน คือ อนฺต เป็นปัจจัยหมวดกิตปัจจัย เป็นได้ ๒ วาจก คือ กัตตุวาจกและเหตุกัตตุวาจก ส่วน มาน เป็นปัจจัยหมวดกิตกิจจปัจจัย เป็นได้ทั้ง ๕ วาจก แต่ภาววาจกไม่นิยมใช้ ฯ

โลกานุกมฺปกา (พุทฺธา) เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า โลกํ อนุกมฺปนฺตีติ โลกานุกมฺปกา (พุทฺธา)

อุปฺปาโท เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า อุปฺปชฺชเตติ อุปฺปาโท หรือ อุปฺปชฺชนํ อุปฺปาโท ฯ

๖. สมาสว่าโดยชื่อมี ๖ อย่าง คือ กมฺมธารโย ๑ ทิคุ ๑ ตปฺปุริโส ๑ ทวนฺทฺโว ๑ อพฺยยีภาโว ๑ พหุพฺพิหิ ๑ ฯ

อนิมิตฺโต (กาโล) เป็น นบุพพบท พหุพพิหิสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า นตฺถิ ตสฺส นิมิตฺตนฺติ อนิมิตฺโต (กาโล) ฯ

อนุตฺตรามคฺคํ เป็น นิปาตปุพพกะ อัพยยีภาวสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า มคฺคสฺส อนุตฺตรา อนุตฺตรามคฺคํ ฯ

๗. โคตตตัทธิต มีปัจจัย ๘ ตัว คือ ณ ณายน ณาน เณยฺย ณิ ณิก ณว เณร ฯ

ปาสาณมยํ (วชิรํ) ลง มย ปัจจัย ในปกติตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า ปาสาเณน ปกตํ ปาสาณมยํ (วชิรํ) หรือ ปาสาณสฺส วิกาโร ปาสาณมยํ (วชิรํ)

วีสติมํ (ทินํ) ลง ม ปัจจัย ในปูรณตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า วีสติยา ปูรณํ (ทินํ) หรือ วีสาย ปูรณํ (ทินํ)

มชฺฌิมา (ปฏิปทา) ลง อิม ปัจจัย ในชาตาทิตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า มชฺเฌ ภวาติ มชฺฌิมา (ปฏิปทา) ฯ

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๕๗

๑. ในพยัญชนะวรรคทั้งหลาย มีวิธีการที่จะประกอบพยัญชนะสังโยคได้อย่างไรบ้าง ฯ และพยัญชนะไหนบ้าง ใช้สังโยคไม่ได้ ฯ

๒. อาคมสนธิกิริโยปกรณ์ มีในสนธิไหนบ้าง ฯ และลงอาคมอะไรในสนธินั้น ๆ ฯ เตสูปสมฺมติ ในคำว่า "เวรํ เตสูปสมฺมติ" เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. เอกวจนะ กับ พหุวจนะ มีวิธีใช้ต่างกันอย่างไร ฯ

ข. สตฺตปญฺญาส แปลว่าอย่างไร ฯ เป็นสังขยาชนิดไหน ฯ

ค. อรหตํ มีวิธีทำตัวอย่างไร ฯ

ฆ. อิม ศัพท์ ในอิตถีลิงค์ เฉพาะฉัฏฐีวิภัตติ มีรูปแจกอย่างไร ฯ

ง. อาวุโส เป็นคำสำหรับเรียกใคร ฯ

๔. ในอาขยาต วิภัตติไหน เมื่อลงแล้วต้องทีฆะ อ ที่สุดปัจจัย เป็น อา มีอุทาหรณ์ว่าอย่างไร ฯ จงแจก ญา ธาตุ (ในความรู้) ด้วยวิภัตติหมวดภวิสสันติ เฉพาะปรัสสบท มาดู ฯ

๕. กิริยากิตก์ มีเครื่องประกอบต่างจากกิริยาอาขยาตอย่างไร ฯ หาโส, ภิกฺขาจารา (เวลา) ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. สมาสว่าโดยกิจ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ มาตาปิตโร, มโนกมฺมํ จัดเข้าในกิจอย่างไหน ฯ พหุภณฺฑิโก (ภิกฺขุ) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. อัพยยตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ และปัจจัยตัวไหนนิยมลงกับศัพท์อะไร ฯ ฉพฺพคฺคิยา (ภิกฺขู) ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ในพยัญชนะวรรคทั้งหลาย มีวิธีการที่จะประกอบพยัญชนะสังโยคได้อย่างนี้ คือ พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคของตนได้ พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ในวรรคของตนได้ พยัญชนะที่ ๕ สุดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ทั้ง ๕ ตัว ยกเสียแต่ ง ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียวมิได้มีสำเนียงในภาษาบาลีซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ ฯ และพยัญชนะที่ ๒ และที่ ๔ ในวรรคทั้ง ๕ ใช้สังโยคไม่ได้ ฯ

๒. อาคมสนธิกิริโยปกรณ์ มีในสนธิทั้ง ๓ คือ สระสนธิ พยัญชนะสนธิ และนิคคหิตสนธิ ฯ และลงอาคมในสนธินั้น ๆ ดังนี้ คือ

ในสระสนธิ ลง อ และ โอ อาคม

ในพยัญชนะสนธิ ลงพยัญชนะอาคม ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร ฬ

ในนิคคหิตสนธิ ลง นิคคหิต อาคม ฯ

เตสูปสมฺมติ ในคำว่า **“เวรํ เตสูปสมฺมติ”** เป็นโลปนิคคหิตสนธิและทีฆสระสนธิ ตัดเป็น เตสํ – อุปสมฺมติ

ระหว่าง เตสํ – อุปสมฺมติ เมื่อมีสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิคคหิต ซึ่งอยู่หน้าได้ คือ ลบ นิคคหิต ที่ เตสํ เป็น เตส เมื่อลบนิคคหิตข้างหน้าแล้วทีฆะสระหลัง คือ อุ ที่ อุปสมฺมติ ต่อเป็น เตสูปสมฺมติ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. เอกวจนะ กับ พหุวจนะ มีวิธีใช้ต่างกันอย่างนี้ คือ เอกวจนะใช้เป็นคำพูดสำหรับออกชื่อของสิ่งเดียว ส่วนพหุวจนะ ใช้เป็นคำพูดสำหรับออกชื่อของมากกว่าสิ่งเดียว คือ ตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป ฯ

ข. **สตฺตปญฺญาส** แปลว่า ๕๗ ฯ เป็นปกติสังขยา ฯ

ค. **อรหตํ** มีวิธีทำตัวอย่างนี้ อรหตํ ศัพท์เดิมเป็น อรหนฺต ลง นํ จตุตถีวิภัตติ และ นํ ฉัฏฐีวิภัตติ ฝ่ายพหุวจนะ เอา นฺต กับ นํ เป็น ตํ สำเร็จรูปเป็น อรหตํ ฯ

ฆ. **อิม ศัพท์** ในอิตถีลิงค์ เฉพาะฉัฏฐีวิภัตติ มีรูปแจกอย่างนี้ คือ

	เอกวจนะ	**พหุวจนะ**
ฉ.	อิมิสฺสา อิมิสฺสาย อสฺสา	อิมาสํ อิมาสานํ

ง. **อาวุโส** เป็นคำสำหรับบรรพชิตที่มีพรรษามากกว่า เรียกบรรพชิตที่มีพรรษาน้อยกว่า และสำหรับบรรพชิตเรียกคฤหัสถ์ ฯ

๔. ในอาขยาต วิภัตติที่ลงแล้วต้องทีฆะ อ ที่สุดปัจจัย เป็น อา คือ มิ ม วัตตมานาวิภัตติ และ หิ มิ ม ปัญจมีวิภัตติ มีอุทาหรณ์อย่างนี้ คือ คจฺฉาหิ คจฺฉามิ คจฺฉาม เป็นต้น ฯ

แจก **ญา** ธาตุ (ในความรู้) ด้วยวิภัตติหมวดภวิสสันติ เฉพาะปรัสสบท ดังนี้

ปุริส.	**เอก.**	**พหุ.**
ป.	ชานิสฺสติ	ชานิสฺสนฺติ
ม.	ชานิสฺสสิ	ชานิสฺสถ
อุ.	ชานิสฺสามิ ชานิสฺสํ	ชานิสฺสาม

๕. กิริยากิตก์มีเครื่องประกอบต่างจากกิริยาอาขยาต คือ ไม่มีบทและบุรุษเท่านั้น ฯ

หาโส ลง ณ ปัจจัย เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า หสนํ

หาโส หรือ หสิตพฺพนฺติ หาโส ฯ

ภิกฺขาจารา (เวลา) ลง ณ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า ภิกฺขาย จรนฺติ เอตฺถาติ ภิกฺขาจารา (เวลา) ฯ

๖. สมาสว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ท่านลบวิภัตติเสียแล้ว เรียกว่า ลุตฺตสมาโส ๑ สมาสที่ท่านยังมิได้ลบวิภัตติ เรียกว่า อลุตฺตสมาโส ๑ ฯ

มาตาปิตโร จัดเข้าในอลุตฺตสมาโส

มโนกมฺมํ จัดเข้าในลุตฺตสมาโส ฯ

พหุภณฺฑิโก (ภิกฺขุ) เป็นฉัฏฐีตุลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า พหุํ ภณฺฑิกํ ยสฺส โส พหุภณฺฑิโก (ภิกฺขุ) ฯ

๗. ในอัพยยตัทธิต มีปัจจัย ๒ ตัว คือ ถา, ถํ ฯ

นิยมลงกับศัพท์ดังนี้ คือ

ถา ปัจจัย ลงในประการ นิยมลงหลังสัพพนามทั่วไป อย่างนี้ ยถา ประการใด, ตถา ประการนั้น, สพฺพถา ประการทั้งปวง เป็นต้น

ถํ ปัจจัย ลงในประการ นิยมลงหลัง กึ ศัพท์ และ อิม ศัพท์ อย่างนี้ กถํ ประการไร, อย่างไร, อิตฺถํ ประการนี้, อย่างนี้ ฯ

ฉพฺพคฺคิยา (ภิกฺขู) ลง อิย ปัจจัย ในชาตาทิตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า

ฉพฺพคฺเค ภวา ฉพฺพคฺคิยา (ภิกฺขู) หรือ

ฉพฺพคฺคา เตสมตฺถีติ ฉพฺพคฺคิยา (ภิกฺขู) หรือ

ฉพฺพคฺเคสุ ปฏิพทฺธา ฉพฺพคฺคิยา (ภิกฺขู) ฯ

พระเทพปริยัติมุนี เขมจารี วัดทองนพคุณ เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

---

๑. สระในภาษาบาลีมีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอย่างไร ฯ สระไหนมีเสียงเช่นไร ฯ

๒. สนธิคืออะไร ฯ มีประโยชน์อย่างไร ฯ ยตฺรฏฺฐิโต ในคำว่า "ยตฺรฏฺฐิโต มุญฺเจยฺย ปาปกมฺมา" และ สจาหํ เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. ปัจจัยในอัพยยศัพท์ เฉพาะที่ลงท้ายนาม มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ แต่ละตัว เป็นเครื่องหมายวิภัตติอะไร ฯ

๔. ในอาขยาต แบ่งกาลที่เป็นประธานไว้เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จะรู้จักกาลได้ต้องอาศัยอะไร ฯ จงแจก ภุชฺ ธาตุ (ในความกิน) ด้วยวิภัตติหมวดภวิสสันติ เฉพาะปรัสสบท มาดู ฯ ฯ

๕. กตญฺญู, ปารุปนํ (วตฺถํ) และ วาโส ในคำว่า "ปฏิรูปเทสวาโส" คำไหนเป็นรูป สาธนะ และปัจจัยอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส มีลักษณะอย่างไร ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบด้วย ฯ ตโยชนวตฺถุ เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. ตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปาสาทิโก (ภควา), ทุสฺสีลฺยํ, อตฺถิโก ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. สระในภาษาบาลีมี ๘ คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ฯ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่านิสสัย ฯ สระ ๓ ตัว คือ อ อิ อุ มีเสียงสั้น ชื่อรัสสะ เหมือนคำว่า อติครุ สระ ๕ ตัว คือ อา อี อู เอ โอ มีเสียงยาว ชื่อทีฆะ เหมือนคำว่า ภาติวธู เป็นต้น ฯ

๒. สนธิ คือ การต่อศัพท์และอักขระให้เนื่องกันด้วยอักขระ ฯ มีประโยชน์อย่างนี้ คือ เพื่อย่นอักขระให้น้อยลง ๑ เพื่อเป็นอุปการะในการแต่งฉันท์ ๑ เพื่อทำคำพูดให้สละสลวย ๑ ฯ

ยตฺรฏฺฐิโต ในคำว่า "ยตฺรฏฺฐิโต มุญฺเจยฺย ปาปกมฺมา" เป็นสัญโญคพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น ยตฺร - ฐิโต ซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันตามหลักแห่งการสังโยค คือ พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้ ในที่นี้ จึงซ้อน ฏ พยัญชนะที่ ๑ หน้า ฐ พยัญชนะที่ ๒ ต่อเป็น ยตฺรฏฺฐิโต ฯ

สจาหํ เป็นโลปสระสนธิ ตัดเป็น สเจ – อหํ ระหว่าง สเจ – อหํ ถ้าสระหน้าเป็นทีฆะ สระหลังเป็นรัสสะ ลบสระหน้า คือ ลบสระ เอ ที่ สเจ แล้วทีฆะสระหลัง คือ อ ที่ อหํ เป็น อา ต่อเป็น สจาหํ ฯ

๓. ปัจจัยในอัพยยศัพท์ เฉพาะที่ลงท้ายนาม มี ๑๗ ตัว คือ โต ตฺร ตฺถ ห ธ ธิ หิ หํ หิญฺจนํ ว ทา ทานิ รหิ ธุนา ทาจนํ ชฺช ชฺชุ ฯ

ปัจจัยแต่ละตัวเป็นเครื่องหมายวิภัตติ ดังนี้ คือ

โต ปัจจัย เป็นเครื่องหมายตติยาวิภัตติ แปลว่า ข้าง เช่น ปุรโต ข้างหน้า ปจฺฉโต ข้างหลัง เป็นต้น เป็นเครื่องหมายปัญจมีวิภัตติ แปลว่า แต่ เช่น ตโต แต่-นั้น อิโต แต่-นี้ เป็นต้น

ปัจจัยทั้งหลาย คือ ตฺร ตฺถ ห ธ ธิ หิ หํ หิญฺจนํ ว เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภัตติ แปลตามสัตตมี เช่น ตตฺร ใน-นั้น อิธ ใน-นี้ เป็นต้น

ปัจจัยทั้งหลาย คือ ทา ทานิ รหิ ธุนา ทาจนิ ชฺช ชฺชุ เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภัตติ ลงในกาล เช่น ตทา ในกาลนั้น อิทานิ ในกาลนี้ เป็นต้น ฯ

๔. ในอาขยาตแบ่งกาลที่เป็นประธานไว้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่าปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่าอดีตกาล ๑ กาลยังไม่มาถึง เรียกว่าอนาคตกาล ๑ ฯ จะรู้จักกาลได้ต้องอาศัยวิภัตติ ฯ

แจก ภุชฺ ธาตุ (ในความกิน) ด้วยวิภัตติหมวดภวิสสันติ เฉพาะปรัสสบท ดังนี้

ปุริส.	เอก.	พหุ.
ป.	ภุญฺชิสฺสติ	ภุญฺชิสฺสนฺติ
ม.	ภุญฺชิสฺสสิ	ภุญฺชิสฺสถ
อุ.	ภุญฺชิสฺสามิ	ภุญฺชิสฺสาม

๕. กตญฺญู เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ หรือเป็นกัตตุรูป ลงในอรรถตัสสีละ หรือเป็นสมาสรูป ตัสสีลสาธนะ ลง รู ปัจจัย ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า กตํ ชานาตีติ กตญฺญู

กัตตุรูป ลงในอรรถตัสสีละ ตั้งวิเคราะห์ว่า กตํ ชานาติ สีเลนาติ กตญฺญู

สมาสรูป ตัสสีลสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า กตํ ชานิตุํ สีลมสฺสาติ กตญฺญู ฯ

ปารุปนํ (วตฺถํ) เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ยุ ปัจจัย ตั้งวิเคราะห์ว่า ปารุปติ เตนาติ ปารุปนํ (วตฺถํ) ฯ

วาโส ในคำว่า **"ปฏิรูปเทสวาโส"** เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ลง ณ ปัจจัย ตั้งวิเคราะห์ว่า วสนํ วาโส หรือตั้งวิเคราะห์ว่า วสิตพฺพนฺติ วาโส หรือ วสยเตติ วาโส ฯ

๖. อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส มีลักษณะอย่างนี้ คือ มีบทหน้าอันท่านประกอบด้วย เอว ศัพท์ เพื่อจะห้ามเนื้อความอันอื่นเสีย บทหลังเป็นประธาน ตัวอย่างเช่น ปญฺญา เอว ปชฺโชโต ปญฺญาปชฺโชโต (ประทีป

...ไพลงทั่ว คือ ปัญญา พุทฺโธ เอว รตนํ พุทฺธรตนํ รัตนะคือพระพุทธเจ้า ฯ

คโยชนวตฺถุ เป็นฉัฏฐีตัปปุริสสมาส มีอสมาหารทิคุสมาส เป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

๑.ทิคุ.วิ. คโย ชนา คโยชนา

๒.ฉัป.วิ. คโยชนานํ วตฺถุ คโยชนวตฺถุ ฯ

๕. ตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ วี ส สี อิก อี ร วนฺตุ มนฺตุ ณ ฯ

ปาสาทิโก (ภควา) ลง ณิก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า ปสาทํ ชนติ ปาสาทิโก (ภควา) ฯ

ทุสฺสีลฺยํ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า ทุสฺสีลสฺส ภาโว ทุสฺสีลฺยํ ฯ

อตฺถิโก ลง อิก ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า อตฺโถ อสฺส อตฺถีติ อตฺถิโก ฯ

ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๙

---

๑. พยัญชนะไหน จัดเป็นอัฑฒสระ ฯ เพราะเหตุไร จึงเรียกชื่ออย่างนั้น ฯ

๒. อาคโม กับ สญฺโญโค ในพยัญชนะสนธิ มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ เตเนวมาห เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. ในปกติสังขยา ท่านจัดลิงค์ และวจนะ ไว้อย่างไรบ้าง ฯ

๔. กาลในอาขยาต มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ นิยมลงในที่เช่นไร ฯ ภาสิสฺสุ ในคำว่า "ภาสิสฺสุ มหาชนํ" ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ

๕. อธิกรณสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ ยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์มาดู ฯ สนฺธิจฺเฉทกา (โจรา), ทุปฺปมุญฺจํ (พนฺธนํ) เป็นรูป สาธนะ และปัจจัยอะไร ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. ที่เรียกว่า อัพยยีภาวสมาส นั้น มีอะไรเป็นเครื่องกำหนดรู้ ฯ ฉินฺนสํโยชนา (ภิกฺขู), ธมฺมครุโก (จกฺขุปาโล) เป็นสมาสอะไร ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. ปัจจัยในฐานตัทธิต ลงแทนศัพท์อะไรบ้าง ฯ กิเลสมยํ (พนฺธนํ), ฉทฺวาริกา (ตณฺหา) ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.